

DUMITRU LUPULESCU
ANA-MARIA LUPULESCU

CĂSĂTORIA ȘI EFECTELE SALE

Universul Juridic
București
- 2019 -

- I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. ALL, 1998.
- I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2006.
- E. Florian, *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale* Ed. C.H. Beck, București, 2013, 2016, 2018.
- E. Florian, M. Avram (coord.), *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2018.
- A.G. Gavrilescu, *Nulitatea căsătoriei*, Ed. Universul Juridic, București, 2014.
- D. Gherasim, *Buna-credință în raporturile civile*, Ed. Academiei, București, 1981.
- C.C. Hageanu, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, 2012.
- C. Hamangiu, N. Georgean, *Codul civil adnotat*, vol. II, 1925.
- C. Hamangiu, C. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Drept civil român*, vol. I, Ed. Națională, 1928.
- D.G. Ionas, *Clauza de preciput*, Ed. Universul Juridic, București, 2016.
- Tr. Ionașcu și alții, *Căsătoria în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1964.
- I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. All Beck, București, 2005.
- D. Lupașcu, *Dreptul familiei*, Ed. Rosetti, București, 2005.
- D. Lupașcu, C.M. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, 2011, 2018.
- C. Mareș, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2013.
- G. Plastara, *Drept civil*, vol. I, Ed. Cartea Românească, București.
- T.R. Popescu, *Dreptul familiei*, Litografia și Tipografia Învățământului, București, 1957.
- A. Pricopi, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 2004.
- D. Rizeanu, D. Protopopescu, *Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina Codului familiei*, Ed. Științifică, București, 1959.
- I. Rucăreanu, *Căsătoria în dreptul RPR*, Ed. Academiei, București, 1964.
- C. Tomulescu, *Drept privat roman*, Tipografia Universității București, București, 1975.
- P. Vasilescu, *Regimuri matrimoniale*, Ed. Universul Juridic, București, 2009.
- M. Voinea, *Sociologia familiei*, Universitatea București, 1993.

CUPRINS

Cuvânt-înainte.....	5
Abrevieri.....	13

Titlul I preliminar

CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE FAMILIE	15
--	----

<i>Secțiunea I. Noțiunea de familie</i>	15
1. Scurtă privire istorică asupra evoluției familiei	15
2. Noțiunea de familie.....	17
<i>Secțiunea a II-a. Funcțiile familiei</i>	21
1. Considerații generale despre funcțiile familiei	21
2. Funcțiile familiei	22
A. Funcția biologică (de perpetuare a speciei umane)	22
B. Funcția economică.....	22
C. Funcția educativă.....	23
3. Reglementarea relațiilor de familie de către Codul civil.....	24

Titlul II

ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI.....	26
----------------------------	----

Capitolul I

Logodna	26
<i>Secțiunea I. Noțiunea și natura juridică a logodnei</i>	26
1. Noțiune.....	26
2. Natura juridică.....	27
<i>Secțiunea a II-a. Cerințe de fond și de formă pentru încheierea logodnei</i>	29
1. Cerințe de fond	29
2. Condiții de formă	30
<i>Secțiunea a III-a. Efectele și ruperea logodnei</i>	31
1. Efectele logodnei.....	31
2. Ruperea logodnei.....	32

Capitolul II

Căsătoria	35
<i>Secțiunea I. Noțiunea, natura și caracterele juridice ale căsătoriei</i>	35
1. Scurtă privire istorică asupra apariției și dezvoltării căsătoriei	35

2. Noțiunea, natura și caracterele juridice ale căsătoriei.....	37
3. Căsătoria și concubinajul.....	42
<i>Secțiunea a II-a. Noțiunea, clasificarea și scopul condițiilor de valabilitate ale actului juridic al căsătoriei.....</i>	43
1. Reglementare legală.....	43
2. Scopul condițiilor legale la încheierea căsătoriei.....	44
3. Noțiunea și clasificarea condițiilor legale ale căsătoriei.....	44
<i>Secțiunea a III-a. Condiții legale de fond la încheierea căsătoriei.....</i>	46
1. Consimțământul la căsătorie al viitorilor soți.....	47
3. Diferența de sex.....	52
4. Vârsta matrimonială (vârsta legală pentru căsătorie).....	55
5. Comunicarea reciprocă a stării sănătății viitorilor soți.....	58
<i>Secțiunea a III-a. Impedimente la încheierea căsătoriei.....</i>	59
1. Starea de persoană căsătorită.....	60
2. Rudenia firească.....	61
4. Tutela.....	63
5. Alienarea și debilitatea mintală.....	64
<i>Secțiunea a V-a. Condiții de formă ale căsătoriei.....</i>	66
1. Formalități prealabile încheierii căsătoriei.....	66
2. Celebrarea căsătoriei.....	70
3. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei.....	72
4. Dovada căsătoriei.....	73
Titlul III	
EFECTELE CĂSĂTORIEI.....	76
Capitolul I	
Efectele căsătoriei cu privire la drepturile și îndatoririle personale ale soților.....	76
<i>Secțiunea I. Considerații generale.....</i>	76
<i>Secțiunea a II-a. Drepturile și îndatoririle personale ale soților.....</i>	77
1. Reglementare legală.....	77
2. Drepturile și îndatoririle personale ale soților.....	78
<i>Secțiunea a III-a. Efectele căsătoriei cu privire la capacitatea de exercițiu.....</i>	84
Capitolul II	
Drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților.....	86
<i>Secțiunea I. Noțiunea, principiile și clasificarea regimurilor matrimoniale ale soților.....</i>	86

1. Noțiune.....	86
2. Principiile regimurilor matrimoniale.....	87
3. Clasificarea regimurilor matrimoniale ale soților.....	89
<i>Secțiunea a II-a. Regimul matrimonial primar, general și obligatoriu.....</i>	91
1. Noțiune și trăsături caracteristice.....	91
2. Locuința familiei și bunurile care o mobilează sau o decorează.....	92
3. Cheltuielile căsătoriei.....	96
4. Independența patrimonială a soților.....	98
5. Actele de dispoziție care pun în pericol grav interesele familiei.....	99
6. Extinderea convențională și judiciară a puterilor unuia dintre soți de a încheia acte juridice.....	100
7. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial.....	102
<i>Secțiunea a III-a. Convenția matrimonială.....</i>	104
1. Noțiune și caractere juridice.....	104
2. Condițiile de fond pentru validitatea convenției matrimoniale.....	106
3. Clauza de preciput.....	109
4. Publicitatea și opozabilitatea convenției matrimoniale.....	111
5. Modificarea convenției matrimoniale.....	113
Titlul IV	
REGIMURILE MATRIMONIALE.....	114
Capitolul I	
Regimul matrimonial al comunității legale.....	114
<i>Secțiunea I. Considerații generale.....</i>	114
1. Caracterizarea comunității legale.....	114
<i>Secțiunea a II-a. Categoriile de bunuri ce alcătuiesc patrimoniul fiecăruia dintre soți.....</i>	116
1. Bunurile comune ale soților.....	116
2. Bunurile proprii ale soților.....	119
3. Categoriile de bunuri proprii.....	120
<i>Secțiunea a III-a. Datoriile soților.....</i>	126
1. Datoriile comune ale soților.....	126
2. Regimul juridic al datoriilor soților.....	130

<i>Secțiunea a IV-a. Împărțirea bunurilor comune în timpul regimului comunității legale</i>	131
1. Împărțirea bunurilor comune prin învoiala soților	131
2. Împărțirea bunurilor comune la cererea creditorului personal al unuia dintre soți	133
3. Împărțirea bunurilor comune pe cale incidentală, în cadrul contestației la executare	135
<i>Secțiunea a V-a. Dovada bunurilor soților</i>	135
1. Dovada bunurilor comune	135
2. Dovada bunurilor proprii	136
<i>Secțiunea a VI-a. Exercițarea de către soți a dreptului de proprietate comună în devălmășie asupra bunurilor comune</i>	137
1. Considerații generale	137
2. Reguli generale ce guvernează exercitarea dreptului de proprietate în devălmășie	140
3. Încheierea actelor de conservare, de folosință și de administrare asupra bunurilor comune	142
4. Încheierea actelor de înstrăinare și de grevare a bunurilor comune	148
<i>Secțiunea a VII-a. Încetarea și lichidarea comunității legale</i>	151
1. Reglementare legală	151
2. Natura juridică a dreptului de proprietate pe perioada de timp dintre încetarea comunității și până la împărțirea bunurilor comune	153
1. Reglementare legală	156
2. Partajul bunurilor comune prin învoiala soților	158
3. Partajul bunurilor comune prin hotărâre judecătorească	163
4. Efectele juridice ale partajului	178

Capitolul II

Regimul comunității convenționale	183
<i>Secțiunea I. Reglementarea domeniului de aplicare a regimului comunității convenționale</i>	183
<i>Secțiunea a II-a. Obiectul convenției matrimoniale</i>	184
1. Clauze cu privire la structura patrimoniului comunitar al soților	184
2. Clauze privind obligativitatea acordului ambilor soți de a încheia anumite acte de administrare	185

3. Includerea în convenție a clauzei de preciput	188
4. Clauze privind modalitățile de lichidare a comunității	188

Capitolul III

Regimul separației de bunuri	190
<i>Secțiunea I. Considerații generale</i>	190
<i>Secțiunea a II-a. Structura patrimoniilor soților</i>	191
1. Reglementarea legală	191
2. Dovada bunurilor	193
3. Exercițarea de către soți a atributelor ce alcătuiesc conținutul drepturilor lor asupra bunurilor	194
4. Lichidarea regimului matrimonial al separației de bunuri	196

Capitolul IV

Modificarea și înlocuirea regimului matrimonial	198
<i>Secțiunea I</i>	198
1. Reglementare legală	198
2. Modificarea convențională	199
3. Modificarea judiciară	201

Titlul V

NULITATEA, ÎNCETAREA ȘI DESFACEREA CĂSĂTORIEI PRIN DIVORȚ	206
--	-----

Capitolul I

Nulitatea căsătoriei	206
<i>Secțiunea I. Noțiunea și clasificarea nulităților căsătoriei</i>	206
1. Noțiunea de nulitate a actului juridic al căsătoriei	206
2. Clasificarea nulităților căsătoriei	208
<i>Secțiunea a II-a. Nulitatea absolută a căsătoriei</i>	208
1. Noțiune	208
2. Cauzele de nulitate absolută a căsătoriei	209
<i>Secțiunea a III-a. Nulitatea relativă a căsătoriei</i>	216
1. Noțiune	216
2. Cauzele de nulitate relativă a căsătoriei	216
<i>Secțiunea a IV-a. Regimul juridic al nulităților căsătoriei</i>	222
1. Considerații generale	222
2. Regimul juridic al nulității absolute a căsătoriei	222
3. Regimul juridic al nulității relative a căsătoriei	223

<i>Secțiunea a V-a. Efectele nulității căsătoriei</i>	225
1. Considerații generale privind efectele nulității căsătoriei	225
2. Efectele nulității căsătoriei privind drepturile personale și patrimoniale	226
3. Excepții de neretroactivitate în materia nulității căsătoriei.....	226
4. Opozabilitatea hotărârii judecătorești de nulitate a căsătoriei.....	230

Capitolul III

Încetarea căsătoriei	232
<i>Secțiunea I</i>	232
1. Reglementare legală	232
2. Cazurile de încetare a căsătoriei	233
3. Efectele încetării căsătoriei	235

Capitolul III

Desfacerea căsătoriei	239
<i>Secțiunea I. Considerații generale</i>	239
1. Evoluția legislativă în materia divorțului.....	239
2. Principalele concepții cu privire la temeiul și natura juridică a motivelor de divorț	243
<i>Secțiunea a II-a. Cazurile de divorț</i>	244
1. Reglementare legală	244
2. Cazurile de desfacere a căsătoriei	247
<i>Secțiunea a III-a. Procedura divorțului</i>	255
1. Reglementare.....	255
2. Reguli generale și comune aplicabile tuturor cazurilor de desfacere a căsătoriei	255
3. Reguli speciale aplicabile numai unora dintre cazurile de divorț.....	260
<i>Secțiunea a IV-a. Efectele divorțului</i>	261
1. Data desfacerii căsătoriei	261
2. Raporturile juridice asupra cărora divorțul produce efecte juridice	262
3. Efecte juridice ale divorțului în funcție de culpa soților în desfacerea căsătoriei	263
4. Publicitatea divorțului.....	264

<i>Secțiunea a II-a. Efectele divorțului cu privire la raporturile nepatrimoniale dintre soți</i>	265
1. Încetarea statutului juridic de persoane căsătorite precum și a drepturilor și obligațiilor inerente căsătoriei	265
2. Numele de familie după desfacerea căsătoriei.....	266
<i>Secțiunea a III-a. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți</i>	270
1. Efecte cu privire la regimul matrimonial.....	270
2. Natura juridică a dreptului de proprietate al foștilor soți pe perioada dintre data încetării regimului matrimonial și data lichidării sale.....	272
3. Partajul bunurilor comune ale soților	273
4. Prestația compensatorie	277
5. Dreptul la despăgubiri.....	280
6. Efectele divorțului privind locuința familiei.....	282
7. Obligația de întreținere între foștii soți	284
8. Dreptul la moștenire	285
<i>Secțiunea a IV-a. Efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori</i>	285
1. Considerații generale	285
2. Exercitarea autorității părintești de către ambii părinți.....	286
3. Exercitarea autorității părintești de către un singur părinte.....	287
4. Exercitarea autorității părintești de către alte persoane.....	288
5. Stabilirea locuinței copilului.....	289
6. Drepturile părintelui separat de copilul său	290
7. Stabilirea contribuției părinților la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor	292
8. Modificarea măsurilor luate cu privire la copii.....	293
Bibliografie selectivă.....	295

lit.	litera
loc. cit.	loc citat
M. Of.	Monitorul Oficial
nr.	numărul
O.G.	ordonanța Guvernului
O.U.G.	ordonanța de urgență a Guvernului
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op. cit.	opera citată
p. (pp.)	pagina(ile)
P.R.	revista pandectele Române
parag.	paragraful
pct.	punct(ul)
R.R.D.	Revista Română de Drept
R.R.D.P.	Revista Română de Drept Privat
Repertoriu...	I.G. Mișuță, Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1969-1975, 1975-1980, 1980-1985, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, 1982, 1986.
RNNRM	Registrul Național Notarial al Regimurilor Matrimoniale
s. civ.	secția civilă
s. civ. și de propr.int.	secția civilă și de proprietate intelectuală
s.civ., min. și fam.	secția civilă, pentru cauze cu minori și de familie
s. com.	secția comercială
S.C.J.	revista Studii și cercetări juridice
sent. civ.	sentința civilă
subl. ns.	sublinierea noastră
supra	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții/altele
ș.a.m.d.	și așa mai departe
și urm.	și următoarele
Trib.	Tribunal(ul)
Trib. jud.	Tribunal(ul) județean
Trib. Mun. Buc.	Tribunal(ul) Municipiului București
Trib. reg.	Tribunal(ul) regional
UE	Uniunea Europeană
vol.	volum(ul)

Titlul I preliminar CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE FAMILIE

Secțiunea I Noțiunea de familie

1. Scurtă privire istorică asupra evoluției familiei

De la apariția vieții pe pământ, familia a constituit elementul natural și fundamental de organizare și dezvoltare a societății. Fiind un fenomen social, familia a făcut și face obiect de studiu pentru toate științele sociale, respectiv sociologia, dreptul, psihologia, pedagogia, medicina etc.

În doctrina juridică¹, familia este privită ca o realitate socială și juridică, ea constituind o comunitate de viață și interese între soți, între părinți și copii, precum și între alte persoane asimilate rudelor. În al doilea rând, familia este considerată o realitate biologică, ea îndeplinind funcția de procreare prin unirea naturală, biologică, dintre un bărbat și o femeie. În sfârșit, familia este o instituție juridică ce rezultă din reglementările legale care stabilesc grupul de persoane care formează o familie, temeiurile de fapt și de drept pe care se întemeiază o familie, condițiile de fond și de formă ale încheierii, desfacerii, încetării și nulității căsătoriei, drepturile și obligațiile patrimoniale și nepatrimoniale ale soților în căsătorie, dreptul și obligația părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor, precum și dreptul de ocrotire de care beneficiază familia din partea societății și a statului, prin măsuri economice și legislative pentru dezvoltarea și consolidarea familiei.

Fundamentul familiei l-a constituit, din toate timpurile, căsătoria, care a fost izvorul creator al acesteia, prin uniunea dintre un bărbat și o femeie și perpetuarea speciei umane.

Familia, ca fenomen social, a suferit modificări fundamentale în evoluția sa istorică. Într-adevăr, de-a lungul timpului familia a suferit prefaceri esențiale sub aspectul modului de constituire și al principiilor de organizare, al funcțiilor

¹ I. Albu, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 7; E. Florian, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2018, p. 12; D. Lupulescu, A. M. Lupulescu, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 1.

pe care le-a îndeplinit, al relațiilor existente între membrii comunității familiale, precum și al reglementării lor juridice. De la starea primitivă de promiscuitate generală ce a existat în interiorul aceluiași trib, în care virtual fiecare femeie aparținea tuturor bărbaților și, la rândul său, fiecare bărbat aparținea tuturor femeilor ce compuneau tribul, și până la familia din zilele de astăzi, familia a suferit transformări, prefaceri și perfecționări fundamentale.

De la starea primitivă, în paleoliticul mijlociu a apărut familia pe grupe. Ceea ce a caracterizat această formă de familie era faptul că toate femeile unei gînti erau, în mod virtual, soțiile tuturor bărbaților dintr-o altă gîntă. La rândul său, familia pe grupe a cunoscut în evoluția ei două forme succesive și anume: familia înrudită prin legături de sânge, grupele conjugale fiind despărțite după generații, respectiv grupa bunicilor și a bunicelor, grupa părinților, grupa nepoților, a strănepoților, fiecare din această grupă constituind o familie, și familia punalua, tovarăși intimi de viață, în care un număr de surori bune sau de femei de grade de rudenie mai îndepărtate erau soțiile comune ale soților lor comuni, fiind excluși însă frații și rudele mai îndepărtate¹. În comparație cu familia primitivă, în care relațiile sexuale dintre bărbați și femei erau libere, familia pe grupe a reprezentat un real progres prin excluderea, inițial, a raporturilor sexuale reciproce dintre părinți și copii, dintre ascendenți și descendenți, și ulterior prin excluderea fraților și surorilor de la raporturile sexuale reciproce.

În ambele forme în care a existat familia pe grupe, toți membrii ce compuneau grupul familial erau descendenți ai celei mai vîrstnice femei, adică, femeia mamă, *mater familias*, după care se stabilea filiația, alcătuiind astfel o familie matriarhală. Matriarhatul este urmarea rolului economic predominant al femeii, precum și a relațiilor conjugale ale acelor timpuri care îngăduiau să fie cunoscută numai mama copilului. De altfel, stabilirea paternității era cu neputință de făcut, pe de o parte, iar pe de altă parte era și inutilă din punct de vedere familial și succesoral, deoarece tatăl aparținea unui alt grup familial decât mama².

Odată cu dezvoltarea forțelor de producție și a progresului economic, crește în mod considerabil rolul bărbatului în familie, ceea ce a determinat trecerea de la matriarhat la patriarhat, statornicindu-se puterea bărbatului asupra soției și a copiilor³.

¹ A se vedea, mai amănunțit, I. Albu, *op. cit.*, pp. 20-25.

² I. Albu, *op. cit.*, p. 22.

³ D. Lupașcu, *Dreptul familiei*, Ed. Rosetti, București, 2005, p. 6.

Romanii au cunoscut patriarhatul încă de la întemeierea statului roman, sub forma monogamiei, combinată cu posesiunea sclavelor și concubinatul¹. Familia se baza pe puterea unică și nelimitată a bărbatului, șeful familiei, *pater familias*, asupra soției, copiilor, nepoților, sclavilor, a altor persoane a căror existență era asigurată în cadrul familiei, precum și asupra bunurilor familiale.

În decursul timpurilor, familia monogamă a evoluat, devenind o familie patriarhală, cu o așezare patriarhală, soția locuind în familia soțului, șeful familiei fiind bărbatul, sens în care și rudenia se stabilea după tată, iar filiația era patrilineară sau paternă, pentru ca succesiunea să poată fi transmisă urmașilor acestuia.

Îndepărtarea treptată a rudelor de la comunitatea conjugală a avut ca urmare reducerea familiei la un bărbat și o femeie, adică la familia pereche. Odată cu patriarhatul și apariția familiei pereche se poate vorbi de o familie în adevăratul înțeles al cuvîntului, fiind alcătuită din cei doi soți, bărbat și femeie, copiii lor, precum și alte persoane între care există relații de familie ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție, dar și din relațiile asimilate prin lege relațiilor de familie.

Aceleași tipuri de familii au existat și în provinciile geto-dacice, cu singura deosebire că, față de familia patriarhală romană, familia geto-dacă prezenta unele trăsături apreciate ca fiind mai democratice². Astfel, puterea părintească asupra copiilor era exercitată de către ambii părinți, iar soția supraviețuitoare putea exercita singură tutela asupra copiilor minori, fără asistența altor persoane. De asemenea, părinții nu aveau un drept absolut asupra copiilor, pe care nu puteau să-i vîndă, părinții fiind obligați la întreținerea și protecția acestora.

2. Noțiunea de familie

Fiind un fenomen social și o instituție juridică, familia este cercetată atât din punct de vedere sociologic, cât și juridic. Ca fenomen social, familia este privită ca „o formă specifică de comunitate umană, ce desemnează grupul de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie ce se caracterizează prin

¹ C. Tomulescu, *Drept privat roman*, Tipografia Universității București, București, 1975, p. 140.

² E. Cernea, E. Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 144.

comunitate de viață, sentimente și aspirații”¹. Ceea ce este caracteristic tuturor definițiilor formulate de către literatura de specialitate sociologică este sublinierea componenței familiei, a relațiilor dintre membrii acesteia, a suportului moral și a izvoarelor acestor relații, privite în evoluția lor istorică.

În sens juridic, familia este o instituție juridică reglementată de către normele de drept. În acest sens, normele juridice stabilesc că familia este alcătuită dintr-un grup de persoane între care există drepturi și obligații ce se nasc din căsătoria dintre un bărbat și o femeie, din raporturile dintre părinți și copiii acestora, ori din adopție, precum și din alte raporturi întemeiate pe rudenie sau afinitate asimilate, prin lege, raporturilor de familie. În lipsa unei reglementări legale cu privire la noțiunea de familie, în doctrina juridică au fost formulate o multitudine de definiții ale acestei noțiuni. Comun tuturor acestor definiții este faptul că, potrivit reglementărilor cuprinse în actele normative interne și internaționale, familia este consecința firească a încheierii căsătoriei dintre un bărbat și o femeie, drept consacrat în Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, precum și în alte acte internaționale, cum ar fi, spre exemplu: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, adoptate de Adunarea Generală a ONU la 16, respectiv, 19 decembrie 1966, ratificate de România prin Decretul nr. 212/1974²; Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994³; Convenția cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990⁴ etc.⁵.

În dreptul intern, Constituția României, în art. 48 alin. (1), și Codul Civil, în art. 258 alin. (1), cuprind prevederea identică potrivit căreia „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea

¹ M. Avram, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 2; în același sens, M. Voinea, *Sociologia familiei*, Universitatea București, 1993, p. 5; A. Corhan, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 33.

² Publicat în B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

³ Publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994.

⁴ Republicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

⁵ A se vedea, în legătură cu actele normative internaționale în acest domeniu, A. Corhan, *op. cit.*, p. 30; C. Arcu, *Convenții internaționale în domeniul protecției copilului*, în *Dreptul nr. 2/2001*, p. 82.

copiilor”. În alin. (4) al art. 258 C. civ.¹ se prevede expres că termenul de soți, în înțelesul codului, desemnează bărbatul și femeia uniți prin căsătorie.

De asemenea, în marea majoritate a definițiilor este stabilită componența grupului de persoane ce formează familia, în afara soților. Din familie mai fac parte, s-a arătat, copiii părinților ori cei adoptați, precum și alte persoane prevăzute de lege, în baza unor legături de rudenie sau afinitate ce există între soți și aceste persoane, asimilate de lege membrilor familiei.

Familia, sub aspectul grupului de persoane care o formează, este reglementată, de către Codul civil și celelalte acte normative care privesc unele aspecte ale relațiilor de familie, într-un înțeles mai restrâns și într-un înțeles mai larg². Familia, în înțeles restrâns, denumită în literatura de specialitate și „de drept comun”³, „familie tipică”⁴, este alcătuită fie numai din cei doi soți, fie din aceștia și copiii lor, cât timp se află sub ocrotirea părintească.

Noțiunea de familie, într-un înțeles mai larg, este reglementată atât de Codul civil, cât și de unele acte normative ce fac obiectul altor ramuri de drept. Astfel, art. 963 alin. (1) și (2) C. civ. stabilește categoria moștenitorilor legali, în care intră soțul supraviețuitor și rudele defunctului, respectiv descendenții, ascendenții și colateralii. Descendenții și ascendenții au vocație la moștenire indiferent de gradul de rudenie cu defunctul, iar colateralii numai până la gradul al patrulea inclusiv.

Legea locuinței nr. 114/19965 prevede, în art. 17, că prin familie se înțelege soțul, soția și copiii, precum și părinții soților care locuiesc și gospodăresc împreună.

Noțiunea de familie extinsă este folosită și de către Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului⁶, cu modificările și completările ulterioare, care în art. 4 stabilește că familia extinsă este alcătuită din părinți, copilul și rudele acestuia până la gradul IV inclusiv, iar familia substitutivă este formată din alte persoane decât cele ce compun familia extinsă, dar care, în condițiile legii, asigură creșterea și îngrijirea copilului.

¹ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

² I. Albu, *op. cit.*, p. 7.

³ T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 125.

⁴ D. Lupașcu, *op. cit.*, p. 7.

⁵ Republicată în M. Of. nr. 393 din 31 decembrie 1997.

⁶ Republicată în M. Of. nr. 159 din 05 martie 2014.

De asemenea, în art. 5 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, republicată¹, se prevede că prin membrii de familie se înțeleg ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; soțul/soția și/sau fostul soț/fosta soție; persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc; tutorele sau altă persoană care exercită în fapt ori în drept drepturile față de persoana copilului; reprezentantul legal sau o altă persoană care îngrijește o persoană cu o boală psihică, dizabilitate intelectuală sau handicap fizic, cu excepția celor care îndeplinesc aceste atribuții în exercitarea sarcinilor profesionale.

Într-o accepțiune extinsă este formulată noțiunea de familie și în Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat². Într-adevăr, potrivit dispozițiilor acestei legi fac parte din familie soții, copiii lor minori, precum și cei necăsătoriți dacă au domiciliul comun cu părinții. Constituie o familie și persoana necăsătorită, văduvă sau divorțată care domiciliază cu copilul său, precum și frații fără copii, dacă gospodăresc împreună și nu au domiciliul sau reședința comună cu părinții.

Examinarea sumară a reglementărilor juridice ce formulează noțiunea de familie în sensul larg al cuvântului nu epuizează multitudinea de acte normative din legislația internă care, în funcție de obiectul reglementării, dau familiei un conținut diferit de cel general și comun ce rezultă din prevederile Codului civil.

Între noțiunea de familie privită ca fenomen social și noțiunea de familie ca instituție juridică există o serie de elemente comune, dar și unele care le diferențiază. Astfel, ca instituție juridică noțiunea de familie cuprinde numai normele juridice din Codul civil, cât și din alte acte normative ce reglementează relațiile de familie. Dimpotrivă, relațiile sociale ce se nasc în familie sunt mult mai complexe și numeroase, multe dintre acestea nefăcând obiect de reglementare juridică, cum ar fi, spre exemplu, relațiile de dragoste și afecțiune, de întrajutorare și sprijin reciproc între membrii familiei etc. Familia ca fenomen social se întemeiază pe comunitatea de viață, pe interesele și aspirațiile comune grupului familial, precum și pe solidaritatea membrilor acestui grup.

În prezent, cel mai răspândit fenomen social care constituie o familie este concubinajul (uniunea liberă dintre un bărbat și o femeie). Cu toate că acesta nu este reglementat expres de lege, Codul civil supune raporturile patrimoniale

dintre concubini, precum și relațiile acestora cu copiii născuți din concubinaj dispozițiilor de drept comun ale codului.

Există, de asemenea, și situații în care o persoană, deși nu mai face parte dintr-o familie, este asimilată totuși de către Codul civil cu membrii acesteia, acordându-i-se întreținere (este cazul foștilor soți).

Secțiunea a II-a Funcțiile familiei

1. Considerații generale despre funcțiile familiei

În art. 10 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, adoptat de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, se consideră că familia este elementul natural și fundamental al societății¹. La rândul său, marele gânditor iluminist francez Jean-Jacques Rousseau spunea că familia este „cea mai veche dintre toate societățile și singura naturală”².

Fiind un fenomen social și o instituție juridică, familia îndeplinește o multitudine de funcții prin care își asigură atât realizarea menirii sale în calitate de celulă de bază a societății, dar și importante alte funcții sociale. De aceea toate disciplinele care au ca obiect de cercetare familia stabilesc aceste funcții în raport cu scopul concret pe care îl urmărește fiecare știință³. Astfel, sociologia stabilește ca funcții ale familiei funcția biologic-sanitară, pedagogic-educativă, de solidaritate familială, de asigurare a nivelului de trai, de integrare a grupului familial în societate etc. Pedagogia, datorită limitelor obiectului său de cercetare, se ocupă numai de aspectele educaționale ale familiei, iar medicina se ocupă de promovarea funcției naturale a familiei și de conservare și restabilire a sănătății.

În literatura juridică formularea funcțiilor familiei s-a întemeiat pe prevederile actelor normative care reglementează relațiile de familie, în principal pe cele ale Constituției României. În baza acestor reglementări, cu puține excepții, marea majoritate a celor ce au cercetat această problemă au considerat că familia îndeplinește trei funcții: biologică, educativă și economică.

¹ Ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, publicat în B. Of. nr. 146/1974.

² Citat de A. Pricopi, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 2004, p. 7.

³ I. Albu, *op. cit.*, pp. 8-9.

¹ Republicată în M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014.

² Publicată în M. Of. nr. 401 din 20 iulie 2001.